USTAD YANAN OCAQDA

ŞAİR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATİRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

Əli Rza XƏLƏFLİ

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Təbiidir ki, bu zaman o yavaların ağzından az eşitmirdi: *"Nə qədər dağdan, daşdan yazmaq olar"*, *"Bəs deyilmi Nəbi belə gəldi, Həcər elə getdi"*, *"Daha bu qocanı (Dədə Qorqud nəzərdə tutulur) sakit buraxın"*. Bəli, bunları Hüseyn Kürdoğlu da eşidirdi və cavab verirdi. Fəqət, ucuz mübahisələrlə yox, sənətkaranə yazılmış, can yanğısı ilə qələmə alınmış qəzəlləri ilə:

Ha desinlər ki, sözüm yurdumuzun dağ-daşıdır,
Vətənin daşına gövhər deməyənlər naşıdır.

O bulaqlar gözünün xırdaca muncuq daşı da
Mənim ilham pərimin ən bahalı daş-qaşıdır.

Nəbinin xəncəridir göydə qızıl şimşəklər,
Dənəvər güllü yağışlar Həcərin göz yaşıdır.

Burda göylər nə təmizdir, nə genişdir, nə dərin,
Necə büllur kimi safdır, necə zümrüd kaşıdır?!.

Burada bir müdaxiləni yerində bildim: Hüseyn Kürdoğlu nə deməkdir? İlk öncə elə bu qəzəlin şeirin baş obrazı, əsas lirik qəhrəmanı deməkdir: çünki, əsas obraz müəllifin kimliyinə aid keyfiyyətləri, bütün xarakterik cizgiləri özündə cəmləyib. İllər öncə Böyük Türk publisisti Namiq Kamal Zeybək *"Türk olmaq"* mahiyyətini açarkən birinci dil amilini yada salır. H.Kürdoğlu da ilk növbədə bizim şirin, doğmaca türk dilimizdir. Sonra da Şəhriyarımız, Səməd Vurğunumuz, Füzulimiz... Vahidimizdir. Bunun arxasında Hüseyn Kürdoğlu böyük toplumlara ayrılmış türkcəmizin bir qolu Azərbaycanımız və eləcə də Qarabağımızdır. Bütün bunları bizə onun özü deyir. Qəzəlin davamını oxuyaq.

Sinəsində Dədə Qorqud sözü qalmış qayalar,
Qocaman millətimin bir əbədi yaddaşıdır.

Dəlidağdan xəbər aldım yaşını, öyrəndim,
Bir ozandır ki, Oğuz boylarının həmyaşıdır.

Çənlibellərdə gəzən gəncliyimə ah çəkirəm,
Şəhər almış nəyi vardırsa, qalan nimdaşıdır.

Dözə bilmir qoca Kürdoğlu bu dağ həsrətinə,
Az qalıb köçməyə, son mənzili dağlar başıdır.

Göründüyü kimi, qəzəlin obrazları orijinaldır; qızıl şimşəklər Nəbinin xəncəri, dənəvər güllü yağışların Həcərin göz yaşları olması, epos qəhrəmanı və şəhər adamı və s. Həyati detallar göstərir ki, şair gündəlik zaman və mühit içərisindəki savaşlara cavab üçün bu qəzəli yazıb. Burası da duyulur ki, bu əsər hələ Qarabağ işğal olunmadığı bir dövrdə, bəlkə məlum siyasi kataklizmlərdən də əvvəl yazılıb. Burada düşüncənin səfərbəredici ruhu da duyulur - *"Kimsən?"* sualına da aydın cavab verilir.

Füzuli poeziyası - əlbəttə, bu yöndən əsasən qəzəlləri Hüseyn Kürdoğlu üçün məktəb olub. Burada söhbət təkcə formadan getmir, həm də Füzuliyanə məna qatlarına varmaq Hüseyn Kürdoğlu qəzəllərində klassik ruhun mənəvi gücünü diqtə edir. O, Füzuli qəzəllərində sözün ecazını görür, sözlə ustadın necə tilsim yaratdığını etiraf edir. Ən başlıcası bu tilsim - bu sehr içərisində nəinki azmır, dolaşmır, hətta bu tilsim onu heyrətə gətirir, bu heyrət isə onu büllur bulaq eyləyir.

Ey Füzuli, tilsimin büllur bulaq eylər məni,
Hər daşı gövhər saçan bir varlı dağ eylər məni.

Min səxavət göstərər dünya görən təbin sənin,
Hər ləziz nemət ilə hər gün qonaq eylər məni.

Nazicək, yüngül kitabdım, gizlənərdim xəzridən,
İltifatın artırar, min bir varaq eylər məni.

Şair cəsarətli söz yaradıcılığı ilə *"nazicək"* (*"azacıq" sözü yada düşür - Ə.X.*) ifadəsi işlədir, ifadə çox yerinə düşür. Ustadın məktəbini oxumaq, öyrənmək onu "nazicək" kitabdan "min bir varaqlı" bir aləmə döndərir. Füzuli süfrəsinin zənginliyi özünün dünya görmüşlüyü ilə şairi hər gün yeni-yeni mənalara qonaq edir. Qəzəl aləmindəki təzəlik ruhunun qaynağı kimi onun ustadından ustadlıqla bəhrələnməsi əsas olur. Özünün söz mülkündə çılçıraq olması da bu qaynaqla bağlıdır. Ustada şagird olmaq onun arzu elədiyi ən böyük rütbədir. Çünki, Füzuli kimi dəryada gərək ustadın qəlbinin gövhəri olasan, yoxsa çör-çöp kimi dalğalar səni sahilə atar:

Bir dilim şölə saçan şamlar kimi yanmaq nədir,
Sözlərin söz mülkünə bir çılçıraq eylər məni.

Bir məramım yox mənim, şagirdin olmaqdan savay,
Layiq olsam axtarar, aləm soraq eylər məni.

Sən ki, sevda bəhrisən, qəlbində gövhər olmasam,
Dalğalar çör-çöp kimi tullar, qıraq eylər məni.

Sənmisən türfə sənəmlər sərrafı, ey mürşüdüm,
Verdiyin mey badəsi ölsəm də sağ eylər məni.

"Ey mürşidim" deyə Füzuliyə müraciəti də təsadüfi deyil. Burada dövrün bütün tamahlarından yuxarıda olan şairin sufiyanə baxışları da qəlbimizə sonsuz zövq duyğuları bəxş edir. Yaxşı bilir ki, mürşidinin verdiyi badə onun sağlığını əbədi qoruyacaq. Bu, ilham və məna mülkündən payını almaqdır.

Şairin aşiqanə, sevgi tərənnümü ilə yazılan qəzəllərində lirik qəhrəmanın öz eşqində sabit qədəmliyini qoruması, sevgi yolunda haracan desən fədakar olması, eşqin kamillik mahiyyəti oxucusunu da bu uca saflığa səsləyir. Əzablar, mənəvi iztirablar onu sarsıtsa da, uca ideallarından üz döndərmir.

Keçən keçmiş, olan olmuş nəyim varsa alıb dünya,
O var gündə gözüm nuru bu dar gündə var olmazmı?!

Nə istərsən bu aləmdən, köç, ey Kürdoğlu, əylənmə,
Məzarındır, - dedim - dünya, sual verdin dar olmazmı?!

Hüseyn Kürdoğlunun bu poetik düşüncəsi - obraz və dünya müqayisəsi Nəsiminin *"məndə sığar iki cahan, mən bu cahana sığmazam"* düşüncəsinin orijinallıqla, yenidən doğuluşu, təzahürüdür. Eyni zamanda, bu düşüncə əhatəsində Füzuli də (*"Məni candan usandırdı..."*) yada düşür.

Hüseyn Kürdoğlu klassik obrazları müasir Azərbaycan dilinin şirinliyi ilə elə təqdim edir ki, günümüzün aşiqinin də varisliklə əhdə sədaqətinə inanırıq.

Bisutundan yol açıb çatmasam öz Şirinimə,
Tişəni başıma bir gün çalacaqdır öz əlim.

Bu Nizami mövzusuna yeni dünyanın baxış bucağıdır. Sevginin əbədi qanunları pozulmadığı kimi, aşiqlərin də eşq yolunda ölümün gözünə dik baxması, sevginin dəyişməz meyarı kimi özünü hifz edir. Elə həmin qəzəlin sonuncu beyti də düşündürücü və həm də heyranedicidir:

Sənin eşqində qəzəl badəsi nuş eyləmişəm,
Gözəlimsən, gözəlimsən, gözəlimsən, gözəlim!

Təbiidir ki, misraları sona çatdıran kimi yaddaş Füzulinin məşhur beytini düşüncə ilə oxuyur:

Edəməm tərki, Füzuli, səri kuyin yarın,
Vətənimdir, Vətənimdir, Vətənimdir, Vətənim.

Şairin yüksək şövq ilə yazılmış qəzəlləri oxunduqca hisslər, həyəcanlar oyanır. Söz ruhla qovuşur. Sanki qana daxil olur, bir sevgi dənizində yuyula-yuyula arılığa, duruluğa çıxırsan.

Şairin yüksək sənətkarlıqla yazılmış *"Qalmış"* rədifli qəzəli Böyük Aşiqin bütün virtual, internet, tele texnoloji obrazlardan fərqli daha üstün canlı olduğunu təsdiqləyir.

Neçin gəlməzsən, ey zalım, bir ildir qurbanın qalmış,
Başımdan getsə də kölgən, könüldə tufanın qalmış.

Vüsalın bir köçən quşdur, gedər bir gün, gələr bir gün,
Uzun zəncir ilə bağlı qapımda hicranın qalmış.

Sənə min can bağışlardım şirin bir busə şövqüylə,
Gedərkən busə bəxş etdin, canımda min canın qalmış.

Çıraqban etdiyin evlər qəfəsdir bircə dustaqlıq,
Özün getdin bu dağlardan, qaranlıq zindanın qalmış.

Dolanınam başına Yertək, sən ey küskün günəş baxtım,
Şair Kürdoğlu, səbr eylə, hələ çox dövranın qalmış.

Baxın aşiqin iztirablarına, onun yanğı ilə şölələnən sözlərinə... bu iztirablar, bu yanğılar sanki gözlə görünür. Həsrət onu yandırır, ancaq kül eləyə bilmir. Son görüşün xatirələri canlanır, onu dilə gətirir. Yer Günəş ətrafında dövr eləməkdən bezmədiyi kimi aşiq də sevgilisinin xəyalı ilə dolanır, hələ çox dövranının - dövr etməsinin olduğunu da bildirir. Gözəllik, eşq, kamillik, sevgidə sədaqət hissi Hüseyn Kürdoğlunun aşiq obrazının əsas məziyyətləridir.

Şair Hüseyn Kürdoğlunun bütün yaradıcılığını bir küll halında götürsək, müxtəlif şeirlərin, müxtəlif mövzu və zaman fərqlərinin bir tamda birləşdiyini müşahidə etmək olar. Kiçik bir deyimindən - İkiliyindən, üçlüyündən tutmuş - bütün şeir və poemalarında, eləcə də qəzəllərində müəllifin aydın dəst-xətti görünür, zərrələr tama çevrilir. V.Q.Belinski təsadüfi yazmırdı: *"Böyük şairin yaratdığı əsərlər nə qədər çox və nə qədər müxtəlif olsa da, onların hər birinin öz həyatı, buna görə də öz pafosu vardır. Bununla bərabər, şairin bütün yaradıcılıq aləmi, onun bütün poetik fəaliyyəti də vahid bir pafosa malikdir ki, ayrı-ayrı əsərlərdəki pafosun bu vahid pafosa münasibəti hissənin tama olan münasibətidir, əsas ideyanın bir rəngi, onun başqa bir şəklidir, onun saysız-hesabsız cəhətlərindən biridir..."* (***V.Q.Belinski, "Rus ədəbiyyatı klassikləri haqqında", Bakı, 1954. səh.97***) Sanki bu qeydlərdə Puşkin yaradıcılığından bəhs olunduğu kimi, həm də elə H.Kürdoğlu sənətindən danışılır.

Hüseyn Kürdoğlunun yaradıcılığının dil xüsusiy-yətləri, üslub çalarları da ayrıca tədqiqatın işidir. Ancaq onun qəzəllərinin üzərində aparılan müşahidələr göstərir ki, qəzəllərin dili də ayrıca tədqiqat üçün gərəkli ola bilər. Sözün müxtəlif rəng və çalarlarından bəhrələnməklə sözün ecazını yaratmaq təkcə ilhamın bəhrəsi deyil, müəllifin dil zənginliyinə sahib olmasının təsdiqidir. Şairin *"Çəkər"* rədifli qəzəlində sözün ən dərin qatlarına enmənin şahidi oluruq. Yaxud "Könlüm", "Könlümdə" məşhur rədifləri tamam təzə ruhda danışır. Hətta ictimai-siyasi məzmunlu qəzəllərində də şair lirik duyğulanmaları sözə-misraya həssaslıqla gətirir. Və bununla da sözün yeni-yeni çalarları xüsusi cazibə yaradır. Oxucunu, demək, həm də dinləyicini ovsunlayır, sözlə nəfəs almağa, nəticədə sözün büllur şəlaləsində durulmağa təhrik edir.

Hüseyn Kürdoğlunun qəzəllər aləmindən ayrılmaq mənim üçün çətindir. Çünki hər qəzəl bitkin bir əsər olduğu üçün ayrıca da düşüncə meydanı tələb edir. Gələcəkdə şairin qəzəllərini təxmis etməklə ayrıca kitab halında nəşr etməyi də düşünürəm. Hələlik şairin 80 illik yubileyi günlərində yazdığım, heç yerdə nəşr olunmadan itirdiyim və xoşbəxtlikdən bu günlərdə tapdığım təxmisi - beşləməni təqdim edirəm.

Verərəm damarımdan, varlığımdan qan qəzələ,
Çəkərəm qövsi-quzeh rəngini əlvan qəzələ,
Könlümdən şəhdi-şirə süzülər rəvan qəzələ.
"Eylərəm indi də mən aləmi heyran qəzələ,
Canım istərsə əgər peşkəş ola can qəzələ".

Tanısa Allahını hər məxluqun qibləsi var,
Qibləsi haqq olanın səcdə yeri, türbəsi var,
Səhərin dan üzünə hər könülün nəğməsi var.
"Onda min bir gözəlin cilvəsi var, işvəsi var,
Eşq zövqüylə könül min kərə qurban qəzələ".

Bu dünyanın dərdi solsun, təzələnsin ruhu,
Şad xəbərə gözü dolsun, təzələnsin ruhu,
Sevənlərin üzü gülsün, təzələnsin ruhu.
"Qalmaqaldan uzaq olsun, təzələnsin ruhu,
Qulaq assın həvəs ilə qoca dövran qəzələ".

Cəmşid gələ, aşiqlərə pay verə öz canından,
Sevənlər kama çata daddıqca dünya tamından,
Yananlara nişan olsun Füzuli qiyamından.
"Vermiş öz qəlbini billah ki, Nuh əyyamından,
Bakı, Təbriz, Qarabağ, bir də ki, Şirvan qəzələ".

Dərd çəkməsin aşiqlər, sözün də qibləgahı var,
Odpərəst od axtarmaz bilir ki, atəşgahı var,
Eşq əhlinin könlündə Kəbəsi, səcdəgahı var.
"Qəzəlin dərdli Füzuli kimi şahənşahı var,
Nə qədər ləl gətirmiş ulu xaqan qəzələ".

Ustadlar söz içində əzizləyər qəm daşını,
Sözlərə cila verər, bəzəyər qələm qaşını,
Hər kəsi yuxu tuta söz oyadar yaddaşını.
"Qoy soyunsun daha farsın, ərəbin nimdaşını,
Təzə donlar tikərik gözləri ceyran qəzələ".

Hər nəfəs söz dillənə könüllərin nəğməsidir,
Qəzəl qəzəl gözəllərin mənalar sürməsidir,
Qəzəllər də ruhumuzun peyğəmbər kəlməsidir.
"Muğam öz yurdumuzun, bir dirilik çeşməsidir,
Onun hər qətrəsini eylərik umman qəzələ".

Hər qəzəldə güllənən ağrıdı Füzuli dərdi,
Qalxdığı söz dağından kədər dərdi, aləm dərdi,
Söz elədi dərdlərini yığdı bizə göndərdi,
"İmtahan eylədi Vahid, özü də rüsxət verdi,
Dedi dövran dəyişib, aç təzə meydan qəzələ".

Yığıla dərd əhli gələ cəm ola söz başına,
Xələfli od eləyə dərdinin qəm daşına,
Təxmisi bir təbrikdi ustadın səksən yaşına,
"Sağ-salamat yetirər karvanı mənzil başına,
Qoca Kürdoğludur indi yeni sarvan qəzələ".

11.08.2017

(Davamı 9-cu səhifədə)

USTAD YANAN OCAQDA

ŞAİR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATİRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

(Əvvəli 8-ci səhifədə)

QÜRUR QAYNAĞI: SÖZÜN ETNİK YADDAŞI

I. Türk-Azəri varlığının tərənnümü

Ayrılıqdan yana Diri göynəyir,
Araz qırağında Pəri göynəyir.
Tikanı çıxartdım - deyən Xələfli,
İndi də tikanın yeri göynəyir.

Vecsiz oğul yurdu yol bilər, atar,
Ocağın qorunu kül bilər, atar;
Vurğunu daşlayan nadanlar bir gün,
Hüseyn Kürdoğluya selbələr atar.

Əli Rza Xələfli.

Sözlər daha yaddaşlıdır, hətta sözü yaradanın, sözə elə sözün özündən min cürə don biçənin özündən də. Nəzərə alsaq ki, sözü yaradan *«səksən, doxsan, bir gün yoxsan»* hökmündən əbədiyyən çıxa bilməz. Əlbəttə, söhbət cismani yoxluqdan gedir.

Düşünürdüm ki, ustada yönəlik duyğu və düşüncələrimi *«Ayrılıq»* poeması ilə ürəyimdəki tikanı çıxaracaq qədər gücdə yazmışam. Ancaq günlər keçdikcə və kitabın nəşri də ləngidikcə varlığımda yeni sızıltılar baş qaldırdı.

Bu göynəmənin də kökü son günlər S.Vurğunun ünvanına səslənən hərzə hədyanların bir gün bütün dəyərlərimizə çevrilə biləcəyi ilə bağlıdır. Düşmən dəyirmanına su verənlər nə olur-olsun təki *«türkə - azərə ziyan olsun»* qənaəti ilə boğaz yırtır, əllərindən gələni əsirgəmirlər. Moskvadan (indi İrəvandan) yayımlanan bir verilişə cavab verə bilənləri Vorfolomeylə hədələyənlər Nizamini..., Vaqifi..., Vurğunu... qeyri-türk kimi təqdim etməkdən də utanmırlarsa, Hüseyn Kürdoğlunun ədəbi təxəllüsünü əldə dəstəvuz etməklə onu kökündən qoparmağı daha asan bilməzlərmi? Kitabdan, yazıdan kütləvi ayrılmanın indiki vaxtında yeni nəslin düşüncəsinə bu əsassız qarayaxmaları yeritmək elə də çətin deyil. Üstəlik bizim özümüzdə də küyə getmək meyli güclüdürsə, düşmən bu üsuldan niyə istifadə etməsin.

Bədxahlar qara niyyət daşlarını niyə də atmasın, əgər vaxtında və yetərli cavab almırlarsa... Bir şair şərqşünas dostum var. Bir gün soruşdum *«bir şərqşünas Hüseyn...»* sözümün gerisini gətirmədim.

Əlüstü cavab verdi: *«Hə, kürd balası, Hüseyn Kürdoğlu...»*. Məni od götürdü. Şair şərqşünas, kürdoloq Hüseyn Kürdoğlunun nəsil şəcərəsini danışdım. Sonda da görkəmli alimimiz Qəzənfər Paşayevin son tədqiqatlarından faktlar gətirdim, məlum ədəbi təxəllüsün tarixçəsi ilə bağlı məqamı da professorun *«Hüseyn Kürdoğlunun poetik dünyası»* (2017) kitabından olduğu kimi oxudum: *«Bakı Dövlət Universitetində Ədəbiyyat dərnəyinə rəhbərlik edən məşhur şair Bəxtiyar Vahabzadə günlərin birində üzünü Hüseyn Alışanova tutaraq deyir ki, sən artıq şairsən. Qalır təxəllüs götürməyin. Bildiyimə görə Laçındansan. Məsləhət görürəm «Kürdoğlu» təxəllüsü ilə yazasan. Gənc şair müəlliminin sözünü yerə salmır. Əksinə müəllminin xeyir-duası, necə deyərlər, ilhamının üstünə ilham gətirir»* **(səh.20-21)**. Və bundan sonra *«Bəs niyə Kürdoğlu adını götürüb?»* sualını cavabsız qoyuram. Belə yerdə yaxşı deyiblər: *«Necəsən, qanmayım, dədən yansın»*.

Mən Cəbrayıl rayonunun Xələfli kəndindənəm. Bir *«əldəqayırma tədqiqatçı»* Cəbrayılla bağlı kitabını mənə verib getdi. Sən demə bizim kəndimizə nə vaxtsa *«Kürdbəylilər»* deyirmişlər. Özümü məlumatsız hesab eləmirəm. Kəndimizin də min illik tarixi ilə tanışam. Bu *«elmi kəşfin»* müəllifi hansı sifarişlə belə yazıb, bunu gərək hər kəs özü düşünsün. Yalançı *«xəritələrdə»* Cəbrayılın da həmin qara rəngə çəkilməsi göstərir ki, hansısa qara qüvvələrə nələrsə lazımdır.

Mövzudan uzaqlaşmayım. Qarabağın, eləcə də Laçının işğalına dözməyən Hüseyn Kürdoğlu sözü ilə əsil türk ərəni kimi düşmənə qarşı döyüşürdü. Bu döyüş, həm də onun türk soyuna xor baxanlara qarşı çevrilmişdi. Şairin *«İstiqlalımız»* qəzəli (bu qeydlər şairin ölümündən sonra nəşr olunan *«Yurduma qurbandır sözüm»* **(Bakı, Sabah-2005)** kitabına istinadən qələmə alınıb. - Ə.R.X) od yurdu, milli bayrağı, milli dövləti ilə öyünən, fəxarət duyan sənətkarın vətəndaşlıq himnidir:

Baş qoyub, can qıymışıq, qeyrətdir istiqlalımız,
Qanımızda kükrəmiş qüdrətdir istiqlalımız.

Hürriyyətsiz millətin tarixə düşməz surəti,
Şöləvər Od yurduna şöhrətdir istiqlalımz.

Verib öz varımızı, biz pay umurduq özgədən,
İndi öz yurdumuza sərvətdir istiqlalımız.

Müştərək bayraq ilə aldanmışıq qəflətdə biz,
Ərşə qalxır bayrağı - dövlətdir istiqlalımız»

Şair özünün geniş qəlbi, sonsuz humanizmi ilə bəyan edir, mənsub olduğu xalqın - azəri türklərinin qeyri dillərə, millətlərə hörmət və ehtiramlı münasibətini:

Ta əzəl gündən bu torpaq sığnaq olmuş ellərə,
Hər dilə, hər millətə hörmətdir istiqlalımız.

Hüseyn Kürdoğlu kimi şair başqa cür necə danışmalı, necə yazmalı, daha nəyi deməlidir ki, onu doğru-düzgün qavrasınlar. Hüseyn Kürdoğlu öz istiqlalı ilə dünya dövlətlərinin cərgəsində yer alan Azərbaycanla fəxr etdiyi kimi Ulu Öndərin də *«hər yığnağın fəxri olmasından»* qürur duyurdu. O, Ulu Öndərin Böyük Türkiyə ilə Azərbaycan münasibətini, bu bağların mahiyyətini ifadə edən məşhur deyimini də yaxşı bilirdi: «*Biz bir millət - iki dövlətik*». Onun Ulu Öndərin ünvanına sevgi ilə səslənən misraları həmin deyimdən güc alırdı:

Fəxridir hər yığnağın Öndərimiz dünya boyu,
Haqsevər dünya ilə ülfətdir istiqlalımız.

Laçının Hacılar kəndindən dostum var Etibar, Quşçu kəndindən sözünə, düşüncəsinə vurğun olduğum Ötərxan Eltac var, sərrast qələm sahibi, istedadlı yazıçı-publisist Nemət Bəxtiyar və onlarca qeyriləri ilə söhbətdə şahidi olmuşam ki, onlar eyni qənaətə gəliblər: kimlərsə bizim kimiliyimizi əlimizdən almağa cəhd göstərirlər: Milləti onun ziyalısından ayıranda millət gücsüzləşir. Gücsüzlük mühitində isə bütun qara niyyətlərə yollar açılır.

Hüseyn Kürdoğlu isə vuruşur, bu gün də yaşarı poeziyası ilə vuruşur. Sözü ilə yaratdığı Vətən xəritəsini əsgər vətəndaş hünəri ilə qoruyur.

Milli qürur, vətəni ilə fəxr etmək, yurda bağlılıq, Azərbaycana, eləcə də Laçına sevgi Hüseyn Kürdoğlu poeziyasının baş xəttidir. Ömrünün son çağlarında az qala hər misrasından baş qaldıran Qarabağ onun yurd həsrəti ilə yanan sümüklərinin sızıltısından xəbər verir:

Ay aman, gözümdən, könlümdən yenə,
Qarabağ, Qarabağ, Qarabağ keçir.
Ziyarət, İşıqlı, Qırxqız, Mıxtökən
Gözəl Gəlinqaya, Dəlidağ keçir.

Mən bu *«Qarabağnamə»*ni, həm də danışan adların, dağların, yerlərin, yurdların şeiri də adlandırardım. Çünki adlar (toponimlər) hissin, həyəcanın və şair yanğısının təsiri ilə sanki canlanır. İnsanlaşır, ruhən şairlə danışır. Sözün, misranın içində iki obrazın - türk və yurd birliyinin mahiyyəti ehtiva olunur.

Hüseyn Kürdoğlu Yaddaş Sahibi olaraq insan-yurd anlamında mənə qədim Ellin mifindən Orakulu xatırladır. O, sanki adlarla düşüncənin alt qatı ilə gördüyü gələcəkdən xəbər verir: *«Əgər, siz bu adları unutsanız, gələcəyiniz qaranlıq olacaqdır»*. Bu Orakul düşüncəsi (türk anlamında Dədə Qorqud düşüncəsi) şairin son dövr yaradıcılığında bir-birini qova-qova bəzən tələskənliklə, bəzən hamısını deməyə vaxt çatmaz xofu ilə təzahür edir. Sadəlik (bəzən sadəlöhvlük təsiri bağışlayır), səmimilik, inandırıcılıq, yurdun Qaraçuxası - şair son anacan Yaddaş Sabihi missiyasını qoruyur. Oxucu şeirdən şeirə keçdikcə Hüseyn Kürdoğlunun daha nəyi deyəcəyini səbirsizliklə izləyir. Bu məqamda bir vaxt yazdığım *«Həyatın dastanı»* adlı **(2012)** əbədi fəlsəfi düşüncələr əsərimdəki (qeyd edim ki, bu əsər şair filosof Hamlet İsaxanlının *«Ziyarət»* poemasının motivləri əsasında yazılıb. Ziyarət yurda dönüşün mənəvi psixoloji mahiyyətidir - **Ə.R.X**). Yaddaş sahibi ilə Hüseyn Kürdoğlunun şair obrazı arasında mənəvi bağlılıq, doğmalıq, hətta bir çox hallarda Orakül sayağı qohumluq görürəm: *«Onun (Yaddaş Sahibinin - Ə.R.X) çox güclü məntiqi var. Saydığımız xüsusiyyətlərin hər birisi onun cazibəsini artırır. Əgər o ilk baxışdan düşündüyümüz kimi, zəif və aciz olsaydı, xüsusi yaddaş ağırlığını öz çiyinlərində daşıyıb, maneələri dəf edib yurdacan gəlib çata bilməzdi. Obrazın məntiqini, xüsusilə, bu məntiqin fəlsəfi mahiyyətini dünyanın görkəmli filosofları mühakimələrində, ədəbiyyatşünasları təhlillərində və eyni zamanda, şairləri yaratdıqları xarekterlərdə açmağa çalışıblar. Sovet filosofu Y.E.Qolosovker (1890-1967) obrazın məntiqi haqqında danışanda mühakimələrini belə təqdim edir:*

"Obrazın məntiqi bütövlükdə tamamlanmış surətlərin mənasının sonacan tükədilməsindədir. Yəni ki, bütövlükdə tamamlanmış surətlərin saçdığı mənalar ardıcıllığından obrazın məntiqi doğur. Düzü, mifdə o, özünü əyrilər üzrə hərəkət edib bir çevrəni qapadan yeganə konkret surətlərin ardıcıllıq cərgəsində aşkarlayır". (Y.E.Qolosovker. "Mifin məntiqi". Kitab aləmi. Bakı, 2006. s.63)

Beləliklə, obrazın məntiqi yaradıcının bütövlükdə təqdim edə bildiyi, mənasını axıracan aça bildiyi surətlərdə tamamlanır. Görünür, tərcüməçi birinci cümlədə artıq bir dəfə "tamamlanmış" ifadəsini işlətdiyinə görə, cümlənin sonunda həmin ifadəni təkrarlamamaq üçün "tükədilməsində" sözü ilə barışmalı olmuşdur. Əlbəttə, mahiyyət bununla bağlı deyil. Deməк, obrazın məntiqi onun estetik təsir dairəsindən, yaratdığı mənalar yükündən və bu mənaların xüsusi məntiqi ardıcıllıqla birbirini tamamlayan izləməsindən çox asılıdır. Yaddaş Sahibi də ayrı-ayrı məna və mahiyyətlərə vararkən elə incə məqamları diqqətə çəkməli olur ki, biz yalnız bu qabarıq əlamətlər sayəsində zəncirvari ardıcıllığı mənəvi dünyamıza yığdığımız estetik hisslələ qoruyub-saxlayır, bizə olan təsiri özümüz üçün sərvətə çevirmiş oluruq. Bu əsərdə qəribə bir məqam mənim diqqətimi çəkir. Elə "Ziyarət"in əvvəlindəcə Yaddaş Sahibinin eynək taxdığını müşahidə edirik. Hələ yarı yaşına çatmamış bu adam yaddaş aləminə eynəklə baxır. Əlbəttə, söhbət əsərdə həyatdan gedir. Zənnimcə, bunun özü də çox dəyərli və xüsusi məna kəsb edən bir cəhətdir, əsərin daha dərin qatlarla bağlı olduğuna işarədir. Bu mənada, həmin əlamət elə böyük əhəmiyyət kəsb edir ki, onun haqqında daha əsaslı danışmamaq mümkün deyil. Demək, görkəmli filosof təqdim elədiyimiz məntiqin davamı olaraq yazır:

"Dairənin qapanması ilə bütöv obrazın mənası da tükənir. Yeganə konkret surətlərin məna ayrısı boyunca hərəkəti əksərən qarşıdurma prinsipi üzrə gerçəkləşir. Beləliklə, bütöv "görmə" ("baxan göz" və "korluq") obrazında təkgöz Kiklop yeganə konkret surət kimi mingözlü Arqusun surətinə qarşı qoyulur; gözləri baxa-baxa ruhən kor olan, zorən cani edilmiş Edipə qarşı fiziki cəhətdən şil, amma mahiyyəti mənəviyyatının "gözü" ilə görə bilən, qeybdən xəbərlər söyləyən falçı Tirezi dayanır. Hətta Kolon şəhərində peyda olub daxilən nurlanmış kor Edip də əvvəlki şah Edipin qarşıdurumudur"(Yenə orada).

Biz təhlilçinin dairənin qapanması ilə obrazın mənasının tükənməsinə ilkin başa düşülən mənada yox, daha geniş mənada yanaşmalıyıq. Yəni, əslində, Yaddaş Sahibi ilə yaddaşın istiqamət verib gətirdiyi obrazın qarşılaşdığı məqam dairənin qapanmasıdır, bundan sonra baş verənlərin hamısı bu dairənin içərisində cərəyan edir. Biz dairənin içərisini bütün maddi və mənəvi aləmin mahiyyəti kimi qavramalıyıq. Qədim yunan mifologiyasına söykənən müəllif təkgözlü ilə mingözlünü yada salır. Onların qarşılaşmasında da əsl həqiqət üzə çıxmır, demək həqiqəti görmək üçün yalnız cismani olaraq görən gözlər hələ əsas deyil. Qədim yunan mifindəki Tirezi - Orakul cismani olaraq görmür. Amma o, həyatı bildiyinə görə mənəvi aləmdəki hadisələrin məntiqi ardıcıllığını dərk etdiyinə görə, gələcək haqqında da doğru və dürüst məlumatlar verə bilir. Hətta filosof fikrinin sonunda eyni şəxsin iki dövrünü də yada salır. Gözlü tiran Edip mənəvi korluğun nəticəsində necə böyük cinayətlər törədir. Amma həyatı dərk etdikdən sonra - fəqət bu zaman o, gözlərinin ikisini də itirmişdir - hətta başqalarının görə bilmədiyi həqiqətləri görə ilir, dərk edə bilir. Yalnız onun bundan sonrakı həyatı mənəvi, sağlam həyat ola bilərdi. Beləcə, Yaddaş Sahibi aliməqam bir zirvədə görünür. Cismani olaraq gözlərinin nurunu itirsə də, mənəvi gözləri tamam açıqdır, onun bəsirət gözləri o qədər nurlanmışdır ki, cəmiyyətə liderlik etmək istəyənlərin, fəqət mənəvi korların - hiyləgər siyasilərin, onun axtardığı bütün dünyanı gəzdikdən sonra qayıtdığı yaddaş aləminin ətrafında nə qədər dəhşətli torlar hörsə də, yenə bu torların labirintlərin arasından işıqlı dünyaya aparan çıxışı görə bilir. Əgər onun bu fəhmi, zəkası olmasaydı, demək, onun ətrafında da qeyri-adi canlanma, dirilmə mümkün olmazdı" **(Əli Rza Xələfli, "Həyatın Dastanı", ədəbi - fəlsəfi düşüncələr, Bakı, Xəzər Universitəsi Nəşriyyatı, 2012, səh. 69-71)**. Bu xatırlamanın gətirdiyi ovqatla Yaddaş Sabihi Hüseyn Kürdoğlunun narahatlıqlarının, onun iztirablarının gözlərim qarşısında açılan mənzərəsinə baxıram. Hüseyn Kürdoğlunu cılızların, düşgünlərin onun soyuna şəkkaklıqla yanaşacaqları düşündürmürdü. Onu düşündürən bütövlükdə millətin (və Vətənin) gələcək taleyi idi. Haranın, hansı yurdun Vətəndaşıyam deyəndə də, mənqiti elə qururdu ki, nəsillər, gecələyin adamları onun kimliyini də aydın təsəvvür eləsinlər.

Neçə min ildirsə xalqımın yaşı,
O qədər zamanın vətəndaşıyam.
Göy yaylağım oldu dağların başı,
Şirvanın, Muğanın vətəndaşıyam.

Neçə min ildən söhbət gedir. Bu neçə min illərin tarixi gözlərimiz önündən keçir. Qafqazdan üzü Şərqə, oradan da təzədən Qərbə yön alan tarixi türk köçü bütün əzəməti, yenilməzliyi, gücü, qüdrəti ilə şairin təbirində *«o qədər zamanın»* ifadəsinə sığdırılır. Və burada qədimlik, sonsuz hərəkət və yorulmazlıq türkün təbiəti kimi özünü büruzə verir. Bu yolda, həm də ardıcıl, davamlı inkişaf, yüksək mənəvi dəyərlər yaratmaq türkün mənəvi inkişafının göstəricisidir:

Dəyə də, muxru da, saray da qurdum,
Azğın yağıların ağzından vurdum.
Uca dağlarımla yanaşı durdum
Yenilməz məkanın vətəndaşıyam.

Burada Dadaloğlunun ölməz *«Fərman padşahındı, dağlar bizimdi»* deyimi yada düşür. Sanki həmin fikrin davamı olaraq şair Hüseyn Kürdoğlu da *«uca dağlarımla yanaşı durdum»* deyir. Və bu dağların yenilməzlik məkanı olması ilə fəxr etdiyini dilinə gətirir.

Ümumiyyətlə, *«Vətəndaşıyam»* rədifli şeir bütövlükdə şairin mənəvi tərcümeyihalı, onun yurd Kredosu kimi səslənir.

(Davamı var)